

ՀԿԴ/0121/01/22

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՈՒՆԻՑ

Հայաստանի Հանրապետության
հակակոռուպցիոն դատարան,
Նախագահող դատավոր՝ Տ.Դավթյան

Հայաստանի Հանրապետության
վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարան,
Նախագահող դատավոր՝ Կ.Ամիրյան

2024 թվականի սեպտեմբերի 6-ին

քաղաք Երևանում

ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի հակակոռուպցիոն պալատի կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության դատական կազմը (այսուհետ նաև՝ Վճռաբեկ դատարան),

նախագահությամբ՝
մասնակցությամբ դատավորներ՝

Ս.ՉԻՉՈՅԱՆԻ
Ե.ԴԱՆԻԵԼՅԱՆԻ
Ա.ԿՐԿՅԱՇԱՐՅԱՆԻ
Ռ.ՄԽԻԹԱՐՅԱՆԻ
Դ.ՎԵՔԻԼՅԱՆԻ

գրավոր ընթացակարգով քննության առնելով Գագիկ Հովհաննեսի Պողոսյանի վերաբերյալ ՀՀ վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանի (այսուհետ նաև՝

Վերաքննիչ դատարան) 2024 թվականի մարտի 7-ի որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազ Ա.Վարդապետյանի հատուկ վերանայման բողոքը,

Պ Ա Ր Զ Ե Ց

Վարույթի դատավարական նախապատմությունը.

1. ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանի (այսուհետ նաև՝ Առաջին աստիճանի դատարան) 2024 թվականի հունվարի 26-ի որոշմամբ մեղադրյալ Գ.Պողոսյանի պաշտպան Մ.Դավթյանի միջնորդությունը բավարարվել է, Գ.Պողոսյանի նկատմամբ 2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ ՀՀ գործող քրեական օրենսգիրք) 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով հարուցված քրեական հետապնդումը դադարեցվել է՝ քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետն անցած լինելու հիմքով:

2. ՀՀ գլխավոր դատախազության ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեում մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչության պետի տեղակալ Կ.Սերոբյանի հատուկ վերանայման բողոքի քննության արդյունքում Վերաքննիչ դատարանը 2024 թվականի մարտի 7-ի որոշմամբ Առաջին աստիճանի դատարանի որոշումը թողել է անփոփոխ:

3. Վերաքննիչ դատարանի վերոնշյալ որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազ Ա.Վարդապետյանը բերել է հատուկ վերանայման բողոք, որը Վճռաբեկ դատարանի՝ 2024 թվականի ապրիլի 17-ի որոշմամբ ընդունվել է վարույթ, և սահմանվել է դատական վարույթի իրականացման գրավոր ընթացակարգ:

Հատուկ վերանայման բողոքի հիմքերը, հիմնավորումները և պահանջը.

Վճռաբեկ բողոքը քննվում է հետևյալ հիմքերի սահմաններում՝ ներքոհիշյալ հիմնավորումներով.

4. Ըստ բողոքի հեղինակի՝ Վերաքննիչ դատարանի դատական ակտով թույլ է տրվել դատական սխալ՝ նյութական և քրեադատավարական իրավունքի նորմերի էական խախտումներ, որոնք ազդել են վարույթի ելքի վրա:

Միաժամանակ, բողոքում բարձրացված հարցերի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառությունն ապահովելու համար:

4.1 Բողոք բերած անձը Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացրել է հետևյալ իրավական հարցը. իրավաչափ են արդյոք Վերաքննիչ դատարանի հիմնավորումները՝ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով նախատեսված ապօրինի վարձատրության առարկայի չափը սահմանված չլինելու վերաբերյալ:

Բողոքաբերը նշել է, որ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով հանցագործությամբ պատճառված վնասի, այդ թվում՝ ապօրինի վարձատրություն տալու և ստանալու չափերը, բացառությամբ հատուկ մասում նախատեսված դեպքերի, տեղ են գտել ոչ թե կոնկրետ հոդվածներում, այլ ներառվել են հիմնական հասկացությունները սահմանող ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածում:

Ընդ որում, նախատեսվել են հստակ և կոնկրետ չափեր, որոնք վերաբերելի են քրեական օրենսգրքի հատուկ մասում տեղ գտած բոլոր հանցակազմերին, այդ թվում՝ ապօրինի վարձատրություն տալուն:

Բողոքաբերի համոզմամբ, ստորադաս դատարանները սխալ են մեկնաբանել ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 17-րդ կետի կարգավորումները՝ անտեսելով քննարկվող նորմն այն ընդունող մարմնի կողմից հետապնդվող նպատակի համատեքստում մեկնաբանելու պահանջը:

4.2 Բողոքաբերի կողմից Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացված երկրորդ իրավական հարցը հետևյալն է. իրավաչափ են արդյոք ստորադաս դատարանների հետևությունները՝ վաղեմության ժամկետն անցնելու հիմքով Գ.Պողոսյանի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու վերաբերյալ:

Բողոքաբերը փաստել է, որ Գ.Պողոսյանի արարքի կատարման պահին գործող՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգիրք) 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասը նույն օրենսգրքի կարգավորումների համաձայն՝ հանդիսացել է միջին ծանրության հանցագործություն, որպիսի պայմաններում այդ արարքի համար Գ.Պողոսյանին քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետը եղել է հինգ տարի: Գ.Պողոսյանի արարքը ներկայումս համապատասխանում է ՀՀ գործող

քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետին, որը, նույն օրենսգրքի համաձայն, հանդիսանում է միջին ծանրության հանցանք, իսկ դրա վաղեմության ժամկետը, ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի համաձայն, տասը տարի է:

Բողոքաբերը, անդրադառնալով Գ.Պողոսյանի արարքը ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապատասխանեցնելուն և մինևույն ժամանակ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածով սահմանված վաղեմության ժամկետները կիրառելուն, փաստել է, որ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 8-րդ և 9-րդ հոդվածների դրույթների խախտմամբ դատարանները միաժամանակ կրկնակի հետադարձ ուժ են տվել ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի դրույթներին: Սույն դեպքում, եթե Գ.Պողոսյանի արարքին տրվել է իրավական գնահատական ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի կարգավորումներով այն հաշվառմամբ, որ այդ օրենքը մեղմացնում է անձի պատիժը, ապա նրան քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետները ևս պետք է հաշվարկվեն նույն օրենսգրքի դրույթներին համապատասխան:

5. Վերոշարադրյալի հիման վրա բողոքաբերը խնդրել է ամբողջությամբ բեկանել Վերաքննիչ դատարանի՝ 2024 թվականի մարտի 7-ի որոշումը և կայացնել դրան փոխարինող դատական ակտ:

Հատուկ վերանայման բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունեցող փաստական հանգամանքները.

6. Գագիկ Պողոսյանի մեղադրանք է ներկայացվել ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով այն արարքի համար, որ. «*[Ն]/ս 2021 թվականի դեկտեմբեր ամսին Վիգեն Գրիգորյանին տրվել է խոշոր չափերով ապօրինի վարձավարություն՝ ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարի նկատմամբ ունեցած իրական ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով:*

Այսպես՝ ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության փրկարար ծառայության Կուրայքի մարզային փրկարարական վարչության Չարենցավանի հրշեջ փրկարարական ջոկատի հրամանատարի տեղակալ Գագիկ Պողոսյանը, տեղեկացված լինելով, որ իր ծանոթ Վիգեն Գրիգորյանը ՀՀ արտակարգ

իրավիճակների նախարար Անդրանիկ Փիլոյանի մերերիմն է և դրանով պայմանավորված՝ վերջինի նկատմամբ ունի իրական ազդեցություն, այդ ազդեցությունն օգտագործելու արդյունքում Անդրանիկ Փիլոյանի կողմից իր լիազորությունների շրջանակում գործողություն կատարելու՝ Չարենցավանի հրշեջ փրկարարական ջոկատում իր զբաղեցրած պաշտոնից այլ՝ ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության ծառայության կազմակերպման վարչության ավագ հրահանգչի հասարիքին տեղափոխելու նպատակով, 2021 թվականի դեկտեմբեր ամսին Վիգեն Գրիգորյանին անձամբ տվել է խոշոր չափերով՝ 1.200.050 ՀՀ դրամին համարժեք 2.500 ԱՄՆ դոլար ապօրինի վարձարրություն, միաժամանակ այդ գործընթացը կազմակերպելու նպատակով նույն թվականի դեկտեմբերի 16-ին՝ ժամը 22:21-ին և 22:26-ին, իր բջջային հեռախոսահամարի «Viber» հավելվածից Վիգեն Գրիգորյանի հեռախոսահամարին է ուղարկել այդ պահին զբաղեցրած պաշտոնի, կոչման և նախընտրելի պաշտոնի վերաբերյալ տեղեկություններ, ինչպես նաև իր 009709353 սերիա համարի նույնականացման քարտի լուսանկարը: (...)»¹:

7. Առաջին ատյանի դատարանի 2024 թվականի հունվարի 26-ի որոշման համաձայն՝ «(...) Դատարանն փաստում է, որ սույն գործով Գագիկ Պողոսյանի նկատմամբ իրականացվող քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հարցը լուծելիս ՀՀ քրեական օրենսգիրքն անձի վիճակը բարելավում է, իսկ ենթադրյալ արարքի կատարման պահին գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքով սահմանված է, որ նմանատիպ նորմերը ևս ունեն հետադարձ ուժ, ուստի այն ունի հետադարձ ուժ և դրա՝ անձի վիճակը բարելավող դրույթները տարածվում են մինչև դրա ուժի մեջ մտնելը ենթադրաբար հանցանք կատարած Գագիկ Պողոսյանի նկատմամբ:

Տվյալ դեպքում տեղի է ունեցել նյութական օրենսդրության փոփոխություն, որը կիրառելի է սույն փաստական հանգամանքների նկատմամբ:

Այսպես՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգիրքը մեղսագրվող արարքի խոշոր չափ էր համարում հանցագործության պահին սահմանված նվազագույն աշխատավարձի երկուհարյուրապատիկից

¹ Տե՛ս նյութեր, հատոր 1-ին, թերթեր 25-26:

հազարապարիկը չգերազանցող գումարը (արժեքը), իսկ առանձնապես խոշոր չափ՝ հանցագործության պահին սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հազարապարիկը գերազանցող գումարը (արժեքը):

2022 թվականի հուլիսի 1-ին ուժի մեջ մտած ՀՀ քրեական օրենսգրքի (այսուհետև՝ ՀՀ քրեական օրենսգիրք) 3-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 17-րդ կետի համաձայն՝ հափշտակության, պարճառած գույքային վնասի կամ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուտի չափերը՝ սույն օրենսգրքում հափշտակված գույքի, պարճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուտի մանր չափ է համարվում 500.000 Հայաստանի Հանրապետության դրամը չգերազանցող գումարը (արժեքը), խոշոր չափ է համարվում 5 միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը չգերազանցող գումարը (արժեքը), առանձնապես խոշոր չափ է համարվում 5 միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը գերազանցող գումարը (արժեքը), բացառությամբ սույն օրենսգրքի Հարուկ մասով նախատեսված դեպքերի:

Տվյալ դեպքում Գազիկ Պողոսյանին առաջադրվել է մեղադրանք 2500 ԱՄՆ դոլարին համարժեք 1.200.050 ՀՀ դրամ ապօրինի վարձավարությունն փախուցնելու, որը ենթադրաբար կատարվել է ՀՀ քրեական նախկին օրենսգրքի գործողության ժամանակ և համապատասխանել է առանձնապես խոշոր չափերով ապօրինի վարձավարությունն փախուցնելու:

Իրականացված օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում ՀՀ քրեական նոր օրենսգիրքը, ի տարբերություն կաշառք կամ ապօրինի վարձավարություն սրանալու չափերի, չի սահմանում դրանց փախուցնելու, քանի որ քրեական օրենսդրության մեջ նկարագրված են միայն հափշտակված գույքի, պարճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուտի չափերը, այլ ոչ թե դրանք փախուցնելու, փոխանցելու, հանձնելու, հեղուարար՝ բացակայում է այն որակյալ դարձնող հանգամանքը և անձի արարքը ենթակա է վերաորակման ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Այլ կերպ ասած՝ գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքի պայմաններում անկախ փոխանցված կամ փրկված գումարի չափից, անձին չի կարող մեղադրանք առաջադրվել համապարասիան հողվածի այն ծանրացնող կամ առավել ծանրացնող հանգամանքներով, որոնք կապված են չափերի հետ՝ խոշոր կամ առանձնապես խոշոր չափերով կատարված, քանի որ օրենսգիրքն այդ չափերը չի սահմանել, դրանց վերաբերյալ դրույթ չի նախատեսել, ուստի այլ ծանրացնող հանգամանքների բացակայության դեպքում, յուրաքանչյուր պարագայում ապօրինի վարձարդյուն փախը պետք է որակվի որպես հասարակ հանցակազմով կատարված:

Սույն դեպքում, նկատի ունենալով, որ Գագիկ Պողոսյանին առաջադրված մեղադրանքը որակյալ դարձնող հանգամանք բացառապես հանդիսացել է գումարի չափը, որը ինչպես արդեն իսկ նշվել է ՀՀ քրեական օրենսգրքով որոշակիացված և նախատեսված չէ, որպես պարիժը մեղմացնող օրենք պետք է փայլ հետադարձ ուժ և արձանագրել, որ վերջինի ենթադրաբար կատարած արարքը համապարասիանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին:

Ուստի փետի է ունեցել անձի վիճակը բարելավվող օրենսդրական փոփոխություն և վերջինի ենթադրաբար կատարած արարքի իրավական գնահատականը որոշելիս կիրառելի է ոչ թե արարքի կատարման պահին գործող, այսինքն՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքը, այլ 2021 թվականի մայիսի 25-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքը:

Հետևաբար՝ Գագիկ Պողոսյանին մեղաազրվող արարքը համապարասիանում է ոչ թե ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, այլ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին որն, ըստ բնույթի և հանրության համար վրանգավորության աստիճանի, դասվում է ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունների շարքին:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Գատարանը գրնում է, որ Գագիկ Պողոսյանին մեղաազրվող 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով նախատեսված արարքը համապարասիանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին:

Անդրադառնալով հանրային մեդադրողի այն դիրքորոշմանը, որ որպես ապօրինի վարձարություն տալու խոշոր և առանձնապես խոշոր չափ պեղք է հիմք ընդունել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 17-րդ կետով սահմանված չափերը, քանի որ դա բխում է քրեական օրենսգրքի նպատակից, ապա Դատարանը, ինչպես 2023 թվականի դեկտեմբերի 22-ին Տիգրան Գասպարյանի վերաբերյալ կայացված որոշմամբ, այնպես էլ ներկայում գտնում է, որ նմանարիպ մեկնաբանումն ուղղակիորեն կհակասի ՀՀ քրեական օրենսգրքի սկզբունքներին:

Դատարանի դիրքորոշումը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ արարքի կատարման պահին գործող՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքը սահմանում էր իմպերատիվ արգելք՝ քրեական օրենքն անալոգիայով կիրառելու հարցում, մասնավորապես՝ նույն օրենսգրքի 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ քրեական օրենքն անալոգիայով կիրառելն արգելվում է:

Միաժամանակ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 4-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերի համաձայն՝ քրեական օրենքի Հարուկ մասի նորմերն անալոգիայով կիրառելն արգելվում է:

Քրեական օրենքի Ընդհանուր մասի նորմերը կարող են անալոգիայով կիրառվել, եթե դա չի վարթարացնում անձի վիճակը:

Չնայած այն հանգամանքին, որ հանրային մեդադրողի նշած չափերը նախատեսված են ՀՀ քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասում, սակայն դրանց կիրառումը վարթարացնում է անձի վիճակը, քանի որ այդ չափերը հիմք ընդունելու պայմաններում, այն դեպքում, երբ դրանք նախատեսված չեն տալու, հանձնելու, փոխանցելու համար, անձի համար կնախատեսեն ավելի խիստ պարասխանարվություն, ուստի անալոգիայի կիրառմամբ անձի վիճակն ինքնարիսխան կվարթարացվի:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ Դատարանը գտնում է, որ հանրային մեդադրողի դիրքորոշումն անընդունելի է և չի բխում ՀՀ քրեական օրենսգրքի դրույթներից, ավելին՝ հակասում է դրանց:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն՝ անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե ոչ մեծ ծանրության հանցանքն ավարտվելուն հաջորդող օրվանից անցել է 5 տարի, իսկ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն՝ անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե ոչ մեծ ծանրության հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից անցել են 2 տարի:

Վերոգրյալի արդյունքում Գաբրիելյանը գալիս է այն եզրահանգման, որ վաղեմության ժամկետի մասով կատարված օրենսդրական փոփոխությունները կիրառելի չեն Գաբրիելյանի նկատմամբ, քանի որ այդ փոփոխությունը չի բարելավում, ավելին՝ վարթարացնում է անձի իրավական վիճակը:

Գաբրիելյանի դիրքորոշումը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ կատարված օրենսդրական փոփոխությունները՝ վաղեմության ժամկետների հաշվարկման տեսանկյունից, վարթարացնում են անձի վիճակը, քանի որ արարքի կատարման պահին գործող, այսինքն՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքով, անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե ոչ մեծ ծանրության հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից անցել է 2 տարի, իսկ նոր օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում նշված ժամկետն ավելացվել՝ խստացվել է՝ դառնալով 5 տարի:

Գաբրիելյանի իրեն մեղսագրվող արարքը ենթադրաբար կատարել է 2021 թվականի դեկտեմբերի 16-ին և այդ ժամանակ գործող օրենքն է հանդիսացել 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքը, որից հետո՝ 2022 թվականի հուլիսի 1-ին ուժի մեջ է մտել նոր ՀՀ քրեական օրենսգրքը:

Հաշվի առնելով այն, որ արարքի հանցավորությունը և պատժելիությունը որոշվում են դա կատարելու ժամանակ գործող օրենքով, իսկ հետադարձության կանոններով նոր օրենսգրքը կարող է կիրառվել միայն այն դեպքում, երբ արարքի հանցավորությունը վերացնում է, պատիժը մեղմացնում կամ հանցանք կատարած անձի վիճակն այլ կերպ բարելավվում է և նկատի ունենալով, որ փյույ պարագայում նոր օրենսդրությունը ոչ միայն անձի վիճակը չի բարելավվում, այլ ընդհակառակը՝ վարթարացնում է, ուստի Գաբրիելյանի նկատմամբ վաղեմության ժամկետների հաշվարկման տեսանկյունից կիրառելի է արարքը

կատարելու պահին գործող՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգիրքը:

Դատարանը, հաշվի առնելով, որ բացակայում են վաղեմության ժամկետի կասեցման, ընդհարման հիմքերը և նկարի ունենալով, որ մեղադրյալ Գագիկ Պողոսյանին մեղաազրվող ոչ մեծ ծանրության հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից (2021 թվականի դեկտեմբերի 16-ից) անցել է 2 տարի, գրնում է, որ թիվ ՀԿԲ/0121/01/22 քրեական գործով Գագիկ Պողոսյանի նկարմամբ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով (համապատասխանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին) իրականացվող քրեական հետապնդումը պետք է դադարեցնել՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 12-րդ կետով՝ վաղեմության ժամկետներն անցնելու հիմքով:

Ինչ վերաբերում է հնարավոր այն մեկնաբանմանը, որ վաղեմության ժամկետները պետք է հաշվել նոր ՀՀ քրեական օրենսգրքով և այն ոչ մեծ ծանրության հանցանքի համար անցած կհամարվի հանցանքը կատարելուց 5 տարի անց, ապա Դատարանը համակարծիք չէ այդ պնդմանը, քանի որ մասնակիորեն բարելավող և մասնակիորեն վարթարացնող օրենքը հետադարձ ուժ ունի միայն բարելավող մասով:

Ավելին՝ հարկ է նկատել այն հանգամանքը, որ հետադարձ ուժ է տրվում բացառապես նոր օրենսգրքով նախատեսված պարժին, այսինքն՝ համարվում է, որ ենթադրաբար կատարված հանցանքների համար նախատեսված առավել խիստ պարիժը հանդիսանում է 2 տարի ժամկետով ազատազրկումը, իսկ մյուս բոլոր հարցերը շարունակվում են լուծվել արարքի կատարման պահին գործող օրենքով, ինչպես որ սահմանված է ՀՀ քրեական օրենսգրքով:

Այլ կերպ ասած՝ Դատարանը գրնում է, որ անձի նկարմամբ կիրառվում է բացառապես իր կողմից կատարված արարքի պահին գործող օրենքը՝ իր բոլոր կարգավորումներով հանդերձ: Միաժամանակ նոր օրենսդրությանը հետադարձ ուժ է տրվում ոչ թե ամբողջությամբ, այլ յուրաքանչյուր դրույթ առանձին-առանձին: Եվ այն դրույթը, որը բարելավում է անձի վիճակը, այդ մասով կիրառվում է նոր օրենսդրությունը, իսկ այն դրույթները, որոնք արարքի կատարման պահին գործող

օրենքի համեմատ ավելի վարթարացնում են անձի վիճակը կամ ըստ էության որևէ փոփոխության չեն ենթարկվում, սպա դրանց հետադարձ ուժ չի փրվում, և բացի բարելավող դրույթից, մյուս բոլոր հարցերը շարունակվում են լուծվել արարքի կատարման պահին գործող օրենքով:

Տվյալ դեպքում վաղեմության ժամկետը ոչ մեծ ծանրության հանցագործության համար 5 փարի սահմանելը հանդիսանում է անձի վիճակն այլ կերպ վարթարացնող և չի կարող կիրառելի համարվել մինչ այդ նորմն ուժի մեջ մտնելը հանցանք կատարած անձի նկատմամբ:

Դատարանի դիրքորոշումը բխում է ինչպես ենթադրյալ հանցանքները կատարելու պահին գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքի այն նորմից, որ հետադարձ ուժ ունի նաև հանցանք կատարած անձի վիճակն այլ կերպ բարելավող օրենքը, այնպես էլ 2022 թվականի հուլիսի 1-ից գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասից, որով սահմանված է նաև, որ արարքի քրեափրավական այլ հետևանքները (ինչպիսին հանդիսանում է վաղեմության ժամկետն անցնելու հիմքով քրեական պարասահանարվությունից ազատելու հարցը) որոշվում են դա կատարելու ժամանակ գործող քրեական օրենքով:

Այսպես՝ արարքի կատարման ժամանակ ոչ մեծ ծանրության հանցագործության համար որպես վաղեմության ժամկետ սահմանված է եղել 2 փարի, իսկ ներկայում գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքը այդ ժամկետը սահմանում է 5 փարի, որը նախ այլ կերպ վարթարացնում է անձի իրավական վիճակը և չի կարող կիրառվել մինչ այդ օրենքն ընդունվելը հանցանք կատարած անձի նկատմամբ, սպա նաև՝ որպես այլ քրեափրավական հետևանք՝ ենթակա է կիրառման արարքի կատարման պահին գործող օրենքը, որը ինչպես արդեն իսկ նշվել է վաղեմության ժամկետ սահմանել է 2 փարի:

Այլ խոսքով՝ ինչպես նախկին, այլպես էլ գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքերով սահմանված է, որ այլ կերպ վարթարացնող օրենքը հետադարձ ուժ չունի, միաժամանակ գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքը նախատեսում է, որ այլ կերպ բարելավող օրենքը կարող է կիրառվել եթե նախատեսված է օրենքով, չնայած նրան, որ արարքը կատարելու պահին գործող օրենքով պարտադիր հետադարձ ուժ պետք է փրվեր նաև անձի վիճակն այլ կերպ բարելավող օրենքին,

ինչը վկայում է, որ նոր օրենքը վարթարացնում է անձի վիճակը և վաղեմության ժամկետի հաշվարկման տեսանկյունից (ժամկետն ավելացել է) չի կարող հետադարձ ուժ ունենալ, առավել ևս այն դեպքում, երբ ներկայում գործող օրենսգրքով հարակ սահմանված է, որ արարքի հանցավորությունը, պարժելիությունը և քրեաիրավական այլ հետևանքները որոշվում են դա կատարելու ժամանակ գործող քրեական օրենքով, ինչը ևս մեկ անգամ վկայում է, որ վաղեմության ժամկետը, որպես քրեաիրավական այլ հետևանք, ենթակա է հաշվարկման այն կատարելու ժամանակ գործող օրենքով, եթե նոր օրենսգրքով անձի վիճակը չի բարելավվել:

Այսպիսով՝ Դատարանն արձանագրում է, որ քրեական հետապնդման վաղեմության ժամկետների հաշվարկը նոր օրենսդրությամբ հաշվարկելու պայմաններում հետադարձ ուժ կրթվի անձի վիճակն այլ կերպ վարթարացնող օրենքին: (...)»²:

8. Վերաքննիչ դատարանի 2024 թվականի մարտի 7-ի որոշման համաձայն՝ «(...) Վերաքննիչ դատարանը, (...) համաձայնությունն է հայտնում Դատարանի հետևյալ վերլուծություններին.

«Վերոգրյալ իրավական նորմերի և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո՝ Դատարանն փաստում է, որ սույն գործով Գագիկ Պողոսյանի նկատմամբ իրականացվող քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հարցը լուծելիս ՀՀ քրեական օրենսգիրքն անձի վիճակը բարելավում է, իսկ ենթադրյալ արարքի կատարման պահին գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքով սահմանված է, որ նմանապիսի նորմերը ևս ունեն հետադարձ ուժ, ուստի այն ունի հետադարձ ուժ և դրա՝ անձի վիճակը բարելավող դրույթները փարսածվում են մինչև դրա ուժի մեջ մտնելը ենթադրաբար հանցանք կատարած Գագիկ Պողոսյանի նկատմամբ:

(...)

Իրականացված օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում ՀՀ քրեական նոր օրենսգիրքը, ի փարբերություն կաշառք կամ սպորինի

² Տե՛ս նյութեր, հատոր 1-ին, թերթեր 123-137:

վարձատրություն ստանալու չափերի, չի սահմանում դրանց տալու չափեր, քանի որ քրեական օրենսդրության մեջ նկարագրված են միայն համաչափված գույքի, պատճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ ստացված գույքի կամ օգուտի չափերը, այլ ոչ թե դրանք տալու, փոխանցելու, հանձնելու, հերկարար՝ բացակայում է այն որակյալ դարձնող հանգամանքը և անձի արարքը ենթակա է վերաորակման ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Այլ կերպ ասած՝ գործող ՀՀ քրեական օրենսգրքի պայմաններում անկախ փոխանցված կամ տրված գումարի չափից, անձին չի կարող մեղադրանք առաջադրվել համապարասիան հոդվածի այն ծանրացնող կամ առավել ծանրացնող հանգամանքներով, որոնք կապված են չափերի հետ՝ խոշոր կամ առանձնապես խոշոր չափերով կատարված, քանի որ օրենսգրքն այդ չափերը չի սահմանել, դրանց վերաբերյալ դրույթ չի նախատեսել, ուստի այլ ծանրացնող հանգամանքների բացակայության դեպքում, յուրաքանչյուր պարագայում ապօրինի վարձատրություն տալը պետք է որակվի որպես հասարակ հանցակազմով կատարված:

Սույն դեպքում, նկատի ունենալով, որ Փագիկ Պողոսյանին առաջադրված մեղադրանքը որակյալ դարձնող հանգամանք բացառապես հանդիսացել է գումարի չափը, որը ինչպես արդեն իսկ նշվել է ՀՀ քրեական օրենսգրքով որոշակիացված և նախատեսված չէ, որպես պարիժը մեղմացնող օրենք պետք է տալ հետադարձ ուժ և արձանագրել, որ վերջինի ենթադրարար կատարած արարքը համապարասիանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին:

Ուստի տեղի է ունեցել անձի վիճակը բարելավվող օրենսդրական փոփոխություն և վերջինի ենթադրարար կատարած արարքի իրավական գնահատականը որոշելիս կիրառելի է ոչ թե արարքի կատարման պահին գործող, այսինքն՝ 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքը, այլ 2021 թվականի մայիսի 25-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքը:

Հետևարար՝ Փագիկ Պողոսյանին մեղսագրվող արարքը համապարասիանում է ոչ թե ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ

մասին, այլ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին որևէ ըստ բնույթի և հանրության համար վրանգավորության սարհճանի, դասվում է ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունների շարքին:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Գաղսարանը գրնում է, որ Գաղիկ Պողոսյանին մեղսագրվող 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով նախատեսված արարքը համապարասխանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին:

(...):

(...)

Վերաքննիչ դատարանի առջև բարձրացված երկրորդ իրավական հարցը հերկյալն է իրավաչափ է արդյոք Գաղիկ Պողոսյանի նկատմամբ վաղեմության ժամկետն անցնելու հիմքով քրեական հերասպնդման դադարեցումը Այսպես.

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Վերաքննիչ դատարանն իր համաձայնությունն է հայրնել Գաղսարանի այն հերկություններին, որ Գաղիկ Պողոսյանին վերագրված արարքը համապարասխանում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին՝ Վերաքննիչ դատարանը փաստում է հերկյալը.

(...)

7. 2003 և 2021 թվականներին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքերի համապարասխանաբար 75-րդ և 83-րդ հոդվածների համեմատարկական վերլուծությունը վկայում է, որ 2021 թվականին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքը քրեական պարասխանապրությունից ազատելու վաղեմության ժամկետների մասով տվյալ դեպքում անձի վիճակը վարթարացող օրենք է և կիրատելի չէ մեղարկյալ Գ. Պողոսյանի նկատմամբ, քանի որ նախ՝ սահմանում է վաղեմության ավելի երկար ժամկետներ, բացի այդ, վաղեմության ժամկետը, ի տարբերություն 2003 թվականին ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի, հաշվարկվում է մինչև անձի նկատմամբ քրեական հերասպնդում հարուցելու մասին որոշում կայացնելը: Այսպես.

Գաղիկ Պողոսյանին վերագրվում է արարք, որը կատարվել է 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի գործողության ժամանակ և

վերջինիս վերագրվող արարքը համապատասխանում է 2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին, որով նախատեսված պարժարեսակ է նաև ազատագրվումը՝ առավելագույնը երկու փարի ժամկետով: Այսինքն, Գագիկ Պողոսյանին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով վերագրվող արարքը դասվում է ոչ մեծ ծանրության հանցանքների շարքին:

2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքը դասվում է ոչ մեծ ծանրության հանցանքների շարքին, որի համար քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետը նույն օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն 5 փարի է, ինչը մեղադրյալի համար առավել խիստ և անբարենպաստ կարգավորում է, քան 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի ոչ մեծ ծանրության հանցանքների համար քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետը, որը համաձայն այդ օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի՝ 2 փարի է:

Այսինքն, 2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ պարիժը մեղմացնելու առումով հանդիսանում է պատասխանատվությունը մասնակիորեն մեղմացնող, միաժամանակ այդ արարքի համար քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետի առումով՝ նույն օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի հետ փոխկապակցվածությամբ, պատասխանատվությունը մասնակիորեն խստացնող օրենք, հետևաբար, 2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 9-րդ հոդվածի 6-րդ մասով ձևակերպված՝ «նույն հոդվածով նախատեսված չափանիշներին համապատասխան» (այսինքն, մեղմացնող մասով կիրառելով այդ հոդվածի 2-րդ մասով, իսկ խստացնող մասով այդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված կարգավորումները) պայմանի կիրառմամբ 2021 թվականի մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասը հետադարձ ուժ ունի միայն այն մասով, որով մեղմացնում է պատասխանատվությունը:

Ընդ որում, Վերաքննիչ դատարանը վերոնշյալ դատողություններին հանգելիս հաշվի է առնում նաև Վճռաբեկ դատարանի 2023 թվականի նոյեմբերի 10-ի՝ Միշա Մուրադյանի վերաբերյալ թիվ ԵԴ/1424/01/21 որոշման փաստաթուղթը և այն, որ պարզի ինստիտուտը հանդիսանում է ավելի մեծ ինստիտուտի, այն է՝ քրեական պատասխանատվության, բաղադրարար:

(...)

Այսպիսով, նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ մեղադրյալ Գագիկ Պողոսյանին վերագրված արարքը համապատասխանում է 2021 թվականին մայիսի 5-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին, որը դասվում է ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունների շարքին և որի համար քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետը 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն 2 տարի է՝ Վերաքննիչ դատարանը գրնում է, որ Դատարանը, Գագիկ Պողոսյանին վերագրված արարքի համար քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետի հաշվարկման մասով առաջնորդվելով ենթադրյալ հանցավոր արարքը կատարելու պահին գործող՝ 2003 թվականին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի դրույթներով, գործել է իրավաչափ: (...)³:

Վճռաբեկ դատարանի պատճառաբանությունները և եզրահանգումը.

9. Սույն գործով Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացված *առաջին* իրավական հարցը հետևյալն է. իրավաչափ են արդյոք ստորադաս դատարանների հետևություններն առ այն, որ մեղադրյալ Գ.Պողոսյանին մեղազրվող արարքը համապատասխանում է ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին:

10. ՀՀ Սահմանադրության 72-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել այնպիսի գործողության կամ անգործության համար, որը կատարման պահին հանցագործություն չի հանդիսացել: Չի կարող նշանակվել

³ Տե՛ս նյութեր, հատոր 2-րդ, թերթեր 32-56:

ավելի ծանր պատիժ, քան այն, որը ենթակա էր կիրառման հանցանք կատարելու պահին: Արարքի պարժելիությունը վերացնող կամ պատիժը մեղմացնող օրենքն ունի հետադարձ ուժ»:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի համաձայն՝

«Ոչ ոք չպետք է մեղավոր ճանաչվի որևէ գործողության կամ անգործության համար, որը կատարման պահին գործող ներպետական կամ միջազգային իրավունքի համաձայն, հանցագործություն չի համարվել: (...)»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 4-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Ոչ ոք չի կարող ենթարկվել քրեական պատասխանատվության այն արարքի համար, որը կատարման պահին հանցանք չի համարվել:

2. Քրեական օրենքի Հարուկ մասի նորմերն անսպողախոյով կիրառելն արգելվում է:

3. Քրեական օրենքի Ընդհանուր մասի նորմերը կարող են անսպողախոյով կիրառվել, եթե դա չի վարթարացնում անձի վիճակը»:

10.1 Մեջբերված նորմերը Վճռաբեկ դատարանը բազմիցս վերլուծության է ենթարկել իր նախադեպային որոշումների շրջանակներում՝ ընդգծելով, որ «չկա հանցագործություն և պատիժ, եթե այն սահմանված չէ օրենքով» (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) կանոնը համընդհանուր ճանաչում ստացած հիմնարար սկզբունք է և իրավունքի գերակայության կարևորագույն տարր, որը բացարձակ նշանակություն ունի մարդու իրավունքների պաշտպանության համակարգում, հետևաբար նշված սկզբունքից որևէ շեղում անթույլատրելի է: Արարքի հանցավորությունն ու պատժելիությունը պետք է նախատեսված լինեն **իրավական որոշակիության չափանիշին բավարարող օրենքով**, ինչը ենթադրում է, որ անձը համապատասխան դրույթի տառացի ընկալումից և, անհրաժեշտության դեպքում, դրա կապակցությամբ դատարանների տված մեկնաբանությունից պետք է հասկանա, թե որ գործողությունների և անգործության համար է քրեական

պատասխանատվություն նախատեսվում և ինչ պատիժ կնշանակվի այդ գործողությունների կատարման և/կամ անգործության համար⁴:

Անդրադառնալով դատական մեկնաբանության սահմաններին և օրենսդրական բացի հաղթահարման հիմնախնդրին՝ Վճռաբեկ դատարանն ընդգծել է, որ օրենքի՝ իրավական որոշակիության չափանիշին բավարարելն առաջին հերթին օրենսդրական կարգավորման խնդիր է, իսկ ***դատական մեկնաբանումը լրացնող դերակատարություն ունի***: ՀՀ քրեական օրենսգրքի որևէ նորմում առկա ***օրենսդրական բացը չի կարող վերացվել, հաղթահարվել կամ լրացվել դատական մեկնաբանման միջոցով, քանի որ օրինականության սկզբունքի անբակտերի տարրն է քրեական օրենքը տարածական մեկնաբանելու և անսպորտապի կիրառելու արգելքը***:

Վերոնշյալի համատեքստում Վճռաբեկ դատարանը նշել է, որ եթե հանցակազմի պարտադիր հատկանիշը սահմանող հասկացության բովանդակության ***բացահայտումը կախված չէ գործի կոնկրետ հանգամանքներից, կարող է սահմանվել դրանցից վերացարկված, սակայն սահմանված չէ օրենքով, դատարանը, չունենալով գնահատման օբյեկտիվ չափանիշներ, զրկված է դրանք մեկնաբանելու հնարավորությունից***: «Խոշոր չափ» և «առանձնապես խոշոր չափ» հասկացություններն ինքնին ենթադրում են չափելի երևույթներ: Դրանք, օգտագործվելով քանակի, կշռի կամ արժեքի հատկանիշներով օժտված առարկաները բնութագրելիս, պայմանավորված չեն գործի կոնկրետ հանգամանքներով և օբյեկտիվորեն կարող են սահմանվել (և սահմանվում են) դրանցից վերացարկված: Այսպես, ՀՀ քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի մի շարք նորմերում օգտագործվելով «խոշոր չափ» և/ կամ «առանձնապես խոշոր չափ» եզրույթները՝ օրենսդիրը միաժամանակ հստակ սահմանել է, թե կոնկրետ առարկայի որ չափն է համարվում խոշոր, որը՝ առանձնապես խոշոր: Հակառակ դեպքում իրավակիրառ մարմնի կողմից քննարկվող հասկացությունների կիրառումը կհանգեցնի կամայական մեղադրման, դատապարտման և պատժման,

⁴ Տե՛ս, *mutatis mutandis*, Վճռաբեկ դատարանի՝ Վարուժան Ավետիսյանի գործով 2011 թվականի հոկտեմբերի 20-ի թիվ ՍԳ3/0013/01/11, Դավիթ Միմիդյանի գործով 2014 թվականի դեկտեմբերի 16-ի թիվ ԵԷԳ/0122/01/13, Վարդան Ղազարյանի գործով 2015 թվականի փետրվարի 27-ի թիվ ԱՎԳ/0002/01/14 որոշումները:

քանի որ գործի հանգամանքներով պայմանավորված չլինելու դեպքում բացակայում են իրավակիրատ մարմնի, այդ թվում՝ դատարանի կողմից այդ հասկացությունների բովանդակությունը որոշելու օբյեկտիվ չափանիշները⁵:

11. ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Սույն օրենսգրքում օգտագործվում են հետևյալ հասկացությունները.

(...)

17) *հափշտակության, պարճառած գույքային վնասի կամ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուրի չափերը՝ սույն օրենսգրքում հափշտակված գույքի, պարճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ սրացված գույքի կամ օգուրի մասը չափ է համարվում 500.000 Հայաստանի Հանրապետության դրամը չգերազանցող գումարը (արժեքը), խոշոր չափ է համարվում 5 միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը չգերազանցող գումարը (արժեքը), առանձնապես խոշոր չափ է համարվում 5 միլիոն Հայաստանի Հանրապետության դրամը գերազանցող գումարը (արժեքը), բացառությամբ սույն օրենսգրքի Հատուկ մասով նախատեսված դեպքերի. (...)*»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի համաձայն՝

«Պաշտոնատար անձի նկատմամբ ունեցած ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով ապօրինի վարձատրություն փայլ՝ պաշտոնատար անձի նկատմամբ իրական կամ ենթադրյալ ազդեցություն ունեցող անձին կամ նրա մարմնանշած անձին, այդ ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով անձամբ կամ միջնորդի միջոցով նրա կամ այլ անձի համար գույք, ներառյալ դրամական միջոց, արժեթուղթ, վճարային այլ գործիք, գույքի նկատմամբ իրավունք, ծառայություն կամ որևէ այլ առավելություն առաջարկելը, խոստանալը կամ տրամադրելը՝ վարձատրություն փոխելու կամ նրա մարմնանշած անձի օգտին պաշտոնատար անձի կողմից իր իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունների կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով գործողություն կատարելու կամ չկատարելու համար՝

⁵ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ Դավիթ Միմիդյանի գործով 2014 թվականի դեկտեմբերի 16-ին կայացված թիվ ԵԷԴ/0122/01/13 որոշումը:

(...)

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է՝

(...)

2) խոշոր չափերով կամ՝

(...)»:

12. Ի տարբերություն ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի՝ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով հափշտակության, պատճառված գույքային վնասի կամ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ ստացված գույքի կամ օգուտի չափերը սահմանվում են ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածով՝ օրենսգրքում օգտագործվող հիմնական հասկացությունների ներքո: Վերոնշյալ չափերը ընդհանուր են ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի հատուկ մասով սահմանված բոլոր այն հանցակազմերի համար, որոնցում հանցագործության չափերը նախատեսված են որպես հանցակազմի պարտադիր հատկանիշ կամ հանցակազմը որակյալ կամ առավել որակյալ դարձնող հանգամանք, եթե կոնկրետ հանցակազմի շրջանակում այլ չափ սահմանված չէ (օրինակ՝ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի հոդվածներ 267-ը, 282-ը, 290-ը և այլն):

12.1. Վճռաբեկ դատարանը, *Սարգիս Գրիգորյանի* վերաբերյալ գործով որոշմամբ անդրադառնալով գործող քրեական օրենսգրքում կաշառք տալու հանցակազմի որպես ծանրացնող և առավել ծանրացնող հանգամանք նախատեսված խոշոր և առանձնապես խոշոր չափերով կատարված արարքին քրեաիրավական գնահատական տալու հարցին, արձանագրել է, որ «խոշոր» և «առանձնապես խոշոր» չափ հասկացությունների պարագայում գործ ունենք չափելի երևույթների հետ, ուստի օրենսդիրը կա՛մ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի շրջանակներում՝ ընդհանուր հասկացությունների ներքո, կա՛մ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 436-րդ հոդվածով պետք է հստակ սահմաներ, թե կաշառք տալու հանցակազմի պարագայում որ չափն է համարվում խոշոր, որը՝ առանձնապես խոշոր, մինչդեռ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 17-րդ կետում խոսքը գնում է միայն հափշտակության, պատճառված գույքային վնասի, հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ ստացված գույքի կամ օգուտի չափերի մասին, իսկ

կաշառք տալու դեպքում կաշառքի առարկայի չափերը չեն կարող նույնացվել դրանցից որևէ մեկի հետ:

Անդրադառնալով հնարավոր այն մեկնաբանությանը, որ կաշառք տալու չափերը կարող են դիտարկվել հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված կամ ստացված գույքի կամ օգուտի ներքո՝ Վճռաբեկ դատարանը փաստել է, որ նման մեկնաբանումը կլինի խիստ տարածական և չի համապատասխանի օրենքի որոշակիության չափանիշներին, քանի որ վերոնշյալ դեպքում խոսքը գնում է գույքը կամ օգուտը հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերելու կամ ստանալու, այլ ոչ թե տալու մասին: Ուստի Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 436-րդ հոդվածի իմաստով «խոշոր չափ» և «առանձնապես խոշոր չափ» հասկացություններն օրենսդրորեն բացահայտված չեն, և առկա է օրենսդրական բաց, ինչը որևէ պարագայում չի կարող լրացվել կամ հաղթահարվել դատական մեկնաբանության միջոցով⁶:

12.2. Վճռաբեկ դատարանը, նախորդ կետում վկայակոչված իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո, *Միհրդար Մաթևոսյանի* վերաբերյալ գործով որոշմամբ անդրադառնալով ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածով նախատեսված արարքի՝ «խոշոր» և «առանձնապես խոշոր» չափերով կատարելու որակյալ հատկանիշներին, արձանագրել է, որ օրենսդրի կողմից ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածով նախատեսված հանցակազմի առարկայի խոշոր ու առանձնապես խոշոր չափերը չեն բացահայտվել, և որ տվյալ դեպքում առկա է օրենսդրական բաց, ինչը որևէ պարագայում չի կարող լրացվել կամ հաղթահարվել դատական մեկնաբանության միջոցով, քանզի դատական մեկնաբանման շրջանակները խստորեն սահմանափակված են օրինականության սկզբունքով, իսկ օրինականության սկզբունքի անքակտելի տարրն է քրեական օրենքը տարածական մեկնաբանելու և անալոգիայով կիրառելու արգելքը⁷:

13. Սույն գործի նյութերի ուսումնասիրությունից հետևում է, որ

⁶ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ *Մարգիս Գրիգորյանի* գործով 2024 թվականի հուլիսի 26-ի թիվ ՀԿԴ/0054/01/22 որոշման 11.1-12-րդ կետերը:

⁷ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ *Միհրդար Մաթևոսյանի* գործով 2024 թվականի օգոստոսի 26-ի թիվ ՀԿԴ/0121/01/22 որոշման 14-րդ կետը:

- Գ.Պողոսյանին մեղադրանք է ներկայացվել ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված այն հանցավոր արարքի համար, որ նա 2021 թվականի դեկտեմբեր ամսին Վ.Գրիգորյանին տվել է խոշոր չափերով՝ 1.200.050 ՀՀ դրամին համարժեք 2.500 ԱՄՆ դոլար, ապօրինի վարձատրություն⁸,

- Առաջին ատյանի դատարանը փաստել է, որ Գ.Պողոսյանին վերագրվող արարքը ենթադրաբար կատարվել է ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի գործողության ժամանակ և համապատասխանել է առանձնապես խոշոր չափերով ապօրինի վարձատրություն տալուն: Մինևույն ժամանակ, ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածով ապօրինի վարձատրություն տալու հանցակազմի խոշոր և առանձնապես խոշոր չափերը սահմանված չեն, հետևաբար ապօրինի վարձատրություն տալու ցանկացած դեպքում, անկախ վարձատրության առարկայի չափից, հանցակազմը որակյալ դարձնող մյուս պայմանների բացակայության պայմաններում, արարքը պետք է որակվի որպես հասարակ հանցակազմով կատարված: Արդյունքում՝ Առաջին ատյանի դատարանն արձանագրել է, որ Գ.Պողոսյանին մեղսագրվող արարքը համապատասխանում է ոչ թե ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, այլ՝ 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին⁹,

- Վերաքննիչ դատարանը, ըստ էության, համաձայնել է Առաջին ատյանի դատարանի դատողությունների հետ¹⁰:

14. Սույն որոշման նախորդ կետում շարադրված փաստերը գնահատելով սույն որոշման 10-12.2-րդ կետերում մեջբերված նորմերի և իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետը չի համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին, բավարար չափով կանխատեսելի չէ, ուստի չի կարող անձին դատապարտելու հիմք լինել:

⁸ Տե՛ս սույն որոշման 6-րդ կետը:

⁹ Տե՛ս սույն որոշման 7-րդ կետը:

¹⁰ Տե՛ս սույն որոշման 8-րդ կետը:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ ստորադաս դատարանների հետևություններն առ այն, որ ամբաստանյալ Գ.Պողոսյանին մեղսագրվող արարքը համապատասխանում է ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին, իրավաչափ են:

Անդրադառնալով բողոքաբերի այն փաստարկներին, որ «*[Ս]իրորադաս դատարանները սխալ են մեկնաբանել ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 17-րդ կետի կարգավորումները՝ անսրեսելով քննարկվող նորմը դրա ընդունող մարմնի կողմից հերասպնդվող նպատակի համարեքսպում մեկնաբանելու պահանջը*», Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում ընդգծել, որ օրինականության սկզբունքը և «չկա հանցագործություն և պատիժ, եթե այն սահմանված չէ օրենքով» կանոնը պահանջում են, որ հանցավոր համարվող արարքները սահմանվեն բացառապես օրենքով և նկարագրվեն իրավական որոշակիության չափանիշին բավարարող եղանակով՝ բացառելով դրանց շատ լայն և տարածական մեկնաբանումը: Վերոնշյալը սահմանադրորեն և միջազգային կոնվենցիաներով ամրագրված հիմնարար սկզբունք է և բացարձակ նշանակություն ունի մարդու իրավունքների պաշտպանության համակարգում, որից որևէ շեղում և բացառություն նախատեսված չէ՝ նույնիսկ պատերազմի կամ ազգի կյանքին սպառնացող այլ արտակարգ դրության ժամանակ¹¹: Հետևաբար, եթե քրեաիրավական նորմը չի բավարարում «օրենքին» ներկայացվող որակական չափանիշներին, այն չի կարող դրվել անձի դատապարտման հիմքում, որքան էլ որ կատարված արարքը լինի վտանգավոր և, ընդհանուր առմամբ, բխի օրենսդրի նպատակներից:

15. Սույն գործով Վճռաբեկ դատարանի առջև բարձրացված *երկրորդ* իրավական հարցը հետևյալն է. իրավաչափ են արդյոք ստորադաս դատարանների հետևությունները՝ Գ.Պողոսյանի նկատմամբ հարուցված քրեական հետապնդումը քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետն անցած լինելու հիմքով դադարեցնելու վերաբերյալ:

¹¹ Տե՛ս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ *C.R. v. THE UNITED KINGDOM* գործով 1995 թվականի նոյեմբերի 22-ի վճիռը, գանգատ թիվ 20190/92, §32, *S.W. v. THE UNITED KINGDOM* գործով 1995 թվականի նոյեմբերի 22-ի վճիռը, գանգատ թիվ 20166/92, §34:

16. ՀՀ Սահմանադրության 72-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել այնպիսի գործողության կամ անգործության համար, որը կարարման պահին հանցագործություն չի հանդիսացել: Չի կարող նշանակվել ավելի ծանր պատիժ, քան այն, որը ենթակա էր կիրառման հանցանք կատարելու պահին: Արարքի պարժեղությունը վերացնող կամ պարիժը մեղմացնող օրենքն ունի հետադարձ ուժ»:

ՀՀ Սահմանադրության 73-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Անձի իրավական վիճակը վարթարացնող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ չունեն:

2. Անձի իրավական վիճակը բարելավող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ ունեն, եթե դա նախատեսված է այդ ակտերով»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 9-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Արարքի հանցավորությունը սահմանող, պարիժը խստացնող կամ հանցանք կամ քրեական օրենսդրությամբ նախատեսված արարք կատարած անձի վիճակն այլ կերպ վարթարացնող օրենսդրությունը հետադարձ ուժ չունի:

2. Արարքի հանցավորությունը լրիվ կամ մասնակիորեն վերացնող կամ պարիժը մեղմացնող օրենսդրությունն ունի հետադարձ ուժ: Նշված դեպքում այն տարածվում է մինչև դրա ուժի մեջ մտնելը հանցանք կամ քրեական օրենսդրությամբ նախատեսված արարք կատարած այն անձանց վրա, որոնց վերաբերյալ դեռևս առկա չէ օրինական ուժի մեջ մտած եզրափակիչ դատավարական ակտ:

(...)

4. Հանցանք կամ քրեական օրենսդրությամբ նախատեսված արարք կատարած անձի վիճակն այլ կերպ բարելավող օրենսդրությունն ունի հետադարձ ուժ, եթե դա նախատեսված է օրենքով:

(...)

6. Պատասխանատվությունը մասնակիորեն մեղմացնող և միաժամանակ մասնակիորեն խստացնող օրենքը սույն հոդվածով նախատեսված չափանիշներին համապատասխան հետադարձ ուժ ունի միայն այն մասով, որը մեղմացնում է պատասխանատվությունը»:

ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Անձին՝ նրա իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու համար սպորինի վարձարրություն փախը, այսինքն՝ անձին անձամբ կամ միջնորդի միջոցով նրա կամ այլ անձի համար դրամ, գույք, գույքի նկատմամբ իրավունք, արժեթղթեր կամ որևէ այլ առավելություն խոստանալը կամ առաջարկելը կամ փրամադրելը իր կամ իր ներկայացրած անձանց օգտին որևէ պաշտոնատար անձի կամ պաշտոնատար անձ չհանդիսացող հանրային պաշտոն զբաղեցնող անձի, հանրային ծառայողի կողմից իր լիազորությունների շրջանակում որևէ գործողություն կատարելուն կամ չկատարելուն նպատակով կամ ծառայության գծով հովանավորչության կամ թողությունների համար՝

պատժվում է տուգանքով նվազագույն աշխատավարձի երկուհարյուրապարիկից մինչև չորսհարյուրապարիկի չափով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երեք փարի ժամկետով:

2. Ասպորինի վարձարրություն փախը, որը կատարվել է խոշոր չափերով

պատժվում է տուգանքով նվազագույն աշխատավարձի չորսհարյուրապարիկից վեցհարյուրապարիկի չափով, կամ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը չորս փարի ժամկետով:

(...)»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Պաշտոնատար անձի նկատմամբ ունեցած ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով սպորինի վարձարրություն փախը՝ պաշտոնատար անձի նկատմամբ իրական կամ ենթադրյալ ազդեցություն ունեցող անձին կամ նրա մատնանշած անձին, այդ ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով անձամբ կամ միջնորդի միջոցով նրա կամ այլ անձի համար գույք, ներստյալ դրամական միջոց, արժեթուղթ, վճարային այլ գործիք, գույքի նկատմամբ իրավունք, ծառայություն կամ որևէ այլ առավելություն առաջարկելը, խոստանալը կամ փրամադրելը՝ վարձարրություն փախը կամ նրա մատնանշած անձի օգտին պաշտոնատար անձի կողմից իր իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունների կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով գործողություն կատարելու կամ չկատարելու համար՝

պարտվում է փուզանքով՝ առավելագույնը քսանապարիկի չափով, կամ ազարության սահմանափակմամբ՝ առավելագույնը երկու փարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ ազարագրկմամբ՝ առավելագույնը երկու ամիս ժամկետով, կամ ազարագրկմամբ՝ առավելագույնը երկու փարի ժամկետով:

(...)»:

ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի համաձայն՝ «(...) 2. Ոչ մեծ ծանրության հանցագործություններ են համարվում դիրավորությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում երկու փարի ժամկետով ազարագրկումը, կամ որոնց համար նախատեսված է ազարագրկման հետ կապ չունեցող պարիժ, ինչպես նաև անզգուշությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում երեք փարի ժամկետով ազարագրկումը:

3. Միջին ծանրության հանցագործություններ են համարվում դիրավորությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում հինգ փարի ժամկետով ազարագրկումը, ինչպես նաև անզգուշությամբ կատարված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում փասք փարի ժամկետով ազարագրկումը:

(...)»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի համաձայն՝ «(...) 2. Ոչ մեծ ծանրության հանցանքներ են համարվում սույն օրենսգրքով նախատեսված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքի Հարուկ մասով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում 2 փարի ժամկետով ազարագրկումը, կամ որոնց համար նախատեսված է ազարությունից զրկելու հետ չկապված պարիժ:

3. Միջին ծանրության հանցանքներ են համարվում սույն օրենսգրքով նախատեսված այն արարքները, որոնց համար սույն օրենսգրքի Հարուկ մասով նախատեսված առավելագույն պարիժը չի գերազանցում 5 փարի ժամկետով ազարագրկումը:

(...)»:

ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի համաձայն՝ «1. Անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից անցել են հետևյալ ժամկետները.

1) երկու տարի՝ ոչ մեծ ծանրության հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից.

2) հինգ տարի՝ միջին ծանրության հանցանքն ավարտված համարելու օրվանից.

(...)»:

ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 83-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «1. Անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե հանցանքն ավարտվելուն հաջորդող օրվանից անցել են հետևյալ ժամկետները.

1) 5 տարի՝ ոչ մեծ ծանրության հանցանքի դեպքում.

2) 10 տարի՝ միջին ծանրության հանցանքի դեպքում.

(...)»:

16.1. ՀՀ Սահմանադրության 72-73-րդ հոդվածներով ամրագրված երաշխիքները, որոնք նորմատիվ իրավական ակտի կիրառման սահմանադրական սկզբունք են, քրեաիրավական համակարգում առանցքային տեղ են գրավում, ինչը հատկապես ընդգծվում է այն հանգամանքով, որ փոփոխվող և զարգացող հասարակությունում կոնկրետ արարքի դեմ քրեաիրավական ներգործության նպատակահարմարությունը, դրա հանրային վտանգավորությունը կամ քրեականացված արարքը կատարած անձի իրավական վիճակը նորովի կարգավորվելու դեպքում, դատարանը՝ որպես քրեական դատավարությունում արդարադատության գործառույթով օժտված մարմին, պետք է քննարկման առարկա դարձնի օրենսդրական փոփոխության իրավական բնույթը, ըստ այդմ էլ՝ մինչ ընդունումը ծագած իրավահարաբերությունների վրա այն հետադարձությամբ տարածելու իրավական հնարավորությունը:

Հարկ է արձանագրել, որ ՀՀ Սահմանադրությամբ՝ ժամանակի մեջ իրավական ակտերի գործողության կանոնակարգումը հիմնվում է այն տրամաբանության վրա, որ իրավական ակտերի հետադարձ ուժով գործողության

մերժումն ընդհանուր կանոն է, իսկ այդ ակտերի հետադարձ ուժով գործողության հնարավորությունը՝ բացառություն ընդհանուր կանոնից¹²:

Ընդ որում, բացառություններն իրենց հերթին տարբեր են. ա) երբ սահմանադիրը բացառում է որևէ հայեցողություն դրսևորելու հնարավորությունը՝ սահմանելով հետադարձության ուղիղ պահանջ, օրինակ, արարքի պատժելիությունը վերացնող կամ պատիժը մեղմացնող օրենքն օժտված է անմիջական գործողությամբ և բ) երբ անձի իրավական վիճակը բարելավող իրավական ակտին հետադարձ ուժ հաղորդելու լիազորությունը թողնվում է իրավասու՝ այդ ակտն ընդունող մարմնի հայեցողությանը, օրինակ, անձի իրավական վիճակը բարելավող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ ունեն, եթե դա նախատեսված է այդ ակտերով¹³: Տարբերակման այս գաղափարն իր արտացոլումն է գտել նաև ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքում. այսպես՝ օրենսգրքի 8-րդ և 9-րդ հոդվածների համադրված ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ արարքի հանցավորությունը լրիվ կամ մասնակիորեն վերացնող կամ պատիժը մեղմացնող նորմի համար նախատեսվում է հետադարձ ազդեցության անմիջական պահանջ, մինչդեռ անձի վիճակն այլ կերպ բարելավող դրույթի հետադարձությունը պայմանավորվում է օրենքով նախատեսված լինելու հանգամանքով¹⁴:

17. Վճռաբեկ դատարանը, *Իտալացուր Պեյրոսյանի և Հասմիկ Շանոյանի* վերաբերյալ գործով որոշմամբ անդրադառնալով քրեական օրենսդրության հետադարձությամբ կիրառման դեպքերին, արձանագրել է, որ քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետի հաշվարկման տեսանկյունից քրեական նոր օրենքով անձին մեղսագրված հանցանքի տեսակի փոփոխությունն ինքնին չի կարող հետադարձ ներգործություն ունենալ, այսինքն, այս հարցի շրջանակներում օրենսդրական փոփոխությունների բարենպաստ

¹² Տե՛ս, *mutatis mutandis*, ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 2011 թվականի նոյեմբերի 29-ի թիվ ՍԴՈ-1000 որոշումը:

¹³ Տե՛ս, *mutatis mutandis*, ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 2021 թվականի մարտի 26-ի թիվ ՍԴՈ-1586 որոշումը:

¹⁴ Տե՛ս, *mutatis mutandis*, Վճռաբեկ դատարանի՝ *Վանիկ Առուսրամյանի* գործով 2024 թվականի փետրվարի 22-ի թիվ ԼԴ/0004/12/22 որոշումը:

լինելու ինքնուրույն ցուցիչ չէ, և տեղի ունեցած օրենսդրական փոփոխությունների բարենպաստ լինելու մասին կարելի է խոսել բացառապես քրեական պատասխանատվությունից ազատելու ինստիտուտը կանոնակարգող՝ ՀՀ նախկին և գործող քրեական օրենսգրքերի ընդհանուր նորմերի հետ համադրված գնահատելու պարագայում: Մինևույն ժամանակ անդրադառնալով օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում հանցանքի տեսակի և վաղեմության ժամկետների փոփոխության իրավիճակներին, մասնավորապես՝ այն դեպքին, երբ արարքի (հանցանքի) ծանրության աստիճանը նվազում է, իսկ այդ արարքի համար սահմանված քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետը չի փոփոխվում, Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ օրենսդրական փոփոխության արդյունքում պատժի մեղմացման հետևանքով նախկինում **ծանր** համարվող հանցանքը միջին ծանրության հանցանք հանդիսանալու դեպքում կիրառելի է մեղմացնող օրենքին հետադարձ ուժ տալու կանոնը՝ հանցանքի տեսակի և պատժի մասով, այսինքն՝ արարքը պետք է որակվի ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի համապատասխան հոդվածով: Վճռաբեկ դատարանն ընդգծել է, որ անթույլատրելի է օրենքի փոփոխության արդյունքում հետադարձության կանոնների կիրառմամբ ստացված **միջին ծանրության** հանցանքի համար քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետը (տասը տարին) համեմատել ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքով նախատեսված **միջին ծանրության** հանցանքի համար քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետի (հինգ տարի) հետ: Նման համեմատությունը սկզբունքորեն չի համապատասխանի ժամանակի ընթացքում քրեական օրենքի գործողության կանոնի էությանն ու նշանակությանը: Հակառակ մոտեցումը հանգեցնում է այնպիսի իրավիճակի, որ **արարքի կատարման պահին ծանր հանցագործություն համարվող արարքի** պարագայում անձի նկատմամբ կիրառվում է **արարքի կատարման պահին միջին ծանրության հանցանքի համար նախատեսված կարգավորումը**, որը որևէ պարագայում կիրառելի չէր¹⁵:

¹⁵ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ *Խաչատրյուր Պետրոսյանի և Հասմիկ Շանոյանի* գործով 2024 թվականի մայիսի 31-ի թիվ ԵԱԲԴ/0196/01/17 որոշումը:

18. Նախորդ կետում մեջբերված իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո, հաշվի առնելով սույն վարույթի փաստական հանգամանքները, անհրաժեշտ է դիտարկել ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված արարքն անձին մեղսագրված լինելու դեպքը: Այսպես՝ իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու համար խոշոր չափերով ապօրինի վարձատրություն տալը, համաձայն ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 19-րդ հոդվածի, դասվում էր **միջին ծանրության** հանցագործությունների շարքին, որի համար քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետը հինգ տարի էր: ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցավոր արարքը դասվում է **ոչ մեծ ծանրության** հանցագործությունների շարքին: Մինևույն ժամանակ, օրենսդիրը ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի ընդհանուր մասում՝ վաղեմության ժամկետն անցնելու հետևանքով քրեական պատասխանատվությունից ազատելու կարգը սահմանող 83-րդ հոդվածում սահմանել է, որ **ոչ մեծ ծանրության** հանցանքի դեպքում անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե հանցանքն ավարտվելուն հաջորդող օրվանից անցել է հինգ տարի:

Ուստի, ստացվում է, որ պաշտոնատար անձի նկատմամբ ունեցած իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով ապօրինի վարձատրություն տալը գործող քրեական օրենսգրքով թեև դասվել է ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունների շարքին, սակայն **քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետի տեսանկյունից երկու օրենսդրություններն էլ ցուցաբերում են նույն մոտեցումը, ըստ որի՝ պաշտոնատար անձի նկատմամբ ունեցած իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով ապօրինի վարձատրություն տալու մեջ մեղադրվող անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե մեղսագրվող արարքի կատարման պահից անցել է հինգ տարի:** Վերոգրյալից հետևում է, որ գործող քրեական օրենսդրությամբ հանցանքի տեսակի փոփոխությունը քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետների տեսանկյունից անձի համար որևէ բարենպաստ հետևանք չի առաջացնում, քանզի վաղեմության ժամկետի առումով քրեական օրենսդրության

նախկին և ներկա կարգավորումները նույնական են: Այլ խոսքով՝ պաշտոնատար անձի նկատմամբ ունեցած իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունն օգտագործելու նպատակով ապօրինի վարձատրություն տալու հանցանքի տեսակի փոփոխության հետևանքով քրեական պատասխանատվության ենթարկելու ժամկետը, նախկին օրենսգրքի համեմատ, փոփոխությունների չի ենթարկվել, ուստի քննարկվող դեպքում քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետն անցած լինելու հիմքով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հարցը ենթակա է լուծման արարքի կատարման պահին գործող՝ ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքով նախատեսված միջին ծանրության հանցագործության կատարման համար քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետի հաշվառմամբ:

19. Սույն գործի նյութերի ուսումնասիրությունից երևում է, որ.

- Գ.Պողոսյանին մեղադրանք է ներկայացվել ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով, մինևույն ժամանակ ենթադրյալ արարքը կատարվել է 2021 թվականի դեկտեմբերին և համապատասխանել է ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 312.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասին¹⁶,

- Առաջին ատյանի դատարանն արձանագրել է, որ մեղադրյալ Գ.Պողոսյանին մեղսագրված հանցանքը համապատասխանում է ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 1-ին մասին, որը ոչ մեծ ծանրության հանցանք է: Մինևույն ժամանակ, Առաջին ատյանի դատարանը փաստել է, որ մեղադրյալի նկատմամբ պետք է կիրառվի արարքի կատարման պահին գործող ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքով սահմանված վաղեմության ժամկետները, ուստի քանի որ արարքը ենթադրաբար կատարվելուց հետո անցել է երկու տարուց ավել ժամանակ Գ.Պողոսյանի նկատմամբ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 439-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով հարուցված քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման՝ վաղեմության ժամկետն անցնելու հիմքով¹⁷,

- Վերաքննիչ դատարանն արձանագրել է, որ 2003 և 2021 թվականներին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքերի՝ համապատասխանաբար 75-րդ և 83-րդ

¹⁶ Տե՛ս սույն որոշման 6-րդ կետը:

¹⁷ Տե՛ս սույն որոշման 7-րդ կետը:

հողվածների համեմատական վերլուծությունը վկայում է, որ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքը քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ժամկետների մասով տվյալ դեպքում անձի վիճակը վատթարացող օրենք է և կիրառելի չէ մեղադրյալ Գ.Պողոսյանի նկատմամբ, քանի որ սահմանում է քրեական պատասխանատվությունից ազատելու վաղեմության ավելի երկար ժամկետներ: Արդյունքում, Վերաքննիչ դատարանը գտել է, որ վաղեմության ժամկետը անցնելու առումով մեղադրյալ Գ.Պողոսյանի նկատմամբ կիրառելի են ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի ոչ մեծ ծանրության հանցանքի վաղեմության ժամկետների վերաբերյալ դրույթները, քանի որ դրանք առավել բարենպաստ են վերջինիս համար¹⁸:

20. Նախորդ կետում վկայակոչված փաստական հանգամանքները գնահատելով սույն որոշման 16-18-րդ կետերում մեջբերված իրավադրույթների և իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ թեև Գ.Պողոսյանին վերագրվող հանցանքը ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով դասվել է ոչ մեծ ծանրության հանցանքների շարքին, սակայն վաղեմության ժամկետի հաշվարկի առումով օրենսդրական այդ փոփոխությունը բարենպաստ հետևանքներ չի առաջացնում, քանզի թե՛ արարքի կատարման պահին, թե՛ ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքով անձն ազատվում է քրեական պատասխանատվությունից, եթե մեղսագրվող արարքը կատարելուց անցել է հինգ տարի:

Մասնավորապես, արարքի կատարման պահին մեղադրյալին վերագրվող հանցանքը եղել է միջին ծանրության, որի վաղեմության ժամկետը հինգ տարի է: ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքին համապատասխանեցնելու արդյունքում մեղադրյալին վերագրվող հանցանքը ոչ մեծ ծանրության է, որի վաղեմության ժամկետը կրկին հինգ տարի է: Ուստի թե՛ նախկին, թե՛ գործող քրեական օրենսդրությունները թույլ են տալիս մեղադրյալ Գ.Պողոսյանին վաղեմության ժամկետն անցնելու հետևանքով ազատել քրեական պատասխանատվությունից, եթե հանցանքն ավարտվելու օրվանից անցել է հինգ տարի:

¹⁸ Տե՛ս սույն որոշման 8-րդ կետը:

21. Վերոգրյալի հաշվառմամբ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ ստորադաս դատարանների հետևությունն առ այն, որ Գ.Պողոսյանին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու վաղեմության ժամկետն անցնելու հիմքով վերջինիս քրեական պատասխանատվությունից ազատելու հարցը լուծելիս վաղեմության ժամկետը ենթակա է հաշվարկման արարքի կատարման պահին գործող՝ ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունների վաղեմության ժամկետի հաշվարկման կանոնով, իրավաչափ չէ:

22. Ինչ վերաբերում է Վերաքննիչ դատարանի կողմից *Միշա Մուրադյանի* գործով արձանագրված իրավական դիրքորոշումները վկայակոչելուն, ապա Վճռաբեկ դատարանն այն հիմնավոր չի համարում, քանի որ, ինչպես հետևում է սույն որոշման նախորդ կետերում արձանագրվածից, քննարկվող իրավիճակում առկա չէ քրեական պատասխանատվության մեղմացման կամ վերացման հարց, ուստի *Միշա Մուրադյանի* գործով արտահայտած իրավական դիրքորոշումները¹⁹ չեն կարող կիրառելի լինել սույն դեպքում:

23. Անփոփելիվ վերոգրյալը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ սույն վարույթով ստորադաս դատարանները թույլ են տվել նյութական օրենքի ոչ ճիշտ կիրառում, այն է՝ կիրառել են 2003 թվականի ապրիլի 18-ին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը, որը սույն վարույթով ենթակա չէր կիրառման, ինչը, համաձայն ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 362-րդ հոդվածի, հիմք է Առաջին ատյանի դատարանի 2024 թվականի հունվարի 26-ի որոշումը և այն անփոփոխ թողնելու մասին Վերաքննիչ դատարանի 2024 թվականի մարտի 7-ի որոշումը բեկանելու համար:

24. Հիմք ընդունելով սույն որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ մեղադրյալ Գ.Պողոսյանի պաշտպան Մ.Դավթյանի միջնորդությունը պետք է մերժել:

Միևնույն ժամանակ, Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ Առաջին ատյանի դատարանը, հաշվի առնելով սույն որոշմամբ արտահայտված իրավական

¹⁹ Տե՛ս Վճռաբեկ դատարանի՝ *Միշա Մուրադյանի* գործով 2023 թվականի նոյեմբերի 10-ի թիվ ԵԴ-1424/01/21 որոշման 16-20-րդ կետերը:

դիրքորոշումները, պետք է ըստ էության քննության առնի Գ.Պողոսյանի վերաբերյալ քրեական գործը և արդյունքում հանգի համապատասխան հետևության:

Ելնելով վերոգրյալից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 162-րդ, 163-րդ և 171-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ, 33-րդ, 34-րդ, 264-րդ, 281-րդ, 352-րդ, 359-րդ, 361-363-րդ ու 400-րդ հոդվածներով՝ Վճռաբեկ դատարանը

Ո Ր Ո Շ Ե Ց

1 Թիվ ՀԿԴ/0121/01/22 քրեական գործով Գագիկ Հովհաննեսի Պողոսյանի վերաբերյալ ՀՀ հակակոռուպցիոն դատարանի 2024 թվականի հունվարի 26-ի որոշումը և այն անփոփոխ թողնելու մասին ՀՀ վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանի 2024 թվականի մարտի 7-ի որոշումը բեկանել և պաշտպան Մ.Դավթյանի միջնորդությունը մերժել:

2. Որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտնում կայացնելու օրը:

Նախագահող՝ _____ Ա.ԶԻՉՈՅԱՆ

Դատավորներ՝ _____ Ե.ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

_____ Ա.ԿՐԿՅԱՇԱՐՅԱՆ

_____ Ռ.ՄԽԻԹԱՐՅԱՆ

_____ Դ.ՎԵՔԻԼՅԱՆ